

โบราณสถานหมายเลข ๑๘ (วัดโขลงสุวรรณคีรี)

ที่ตั้ง หมู่ที่ ๖ บ้านสระโบสถ์ ตำบลคูบัว อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี

เส้นทางเข้าสู่แหล่ง จากตัวเมืองราชบุรี ใช้ทางหลวงหมายเลข ๓๓๓๙ (ราชบุรี-คูบัว) ไปทางทิศใต้ ประมาณ ๕ กิโลเมตร จะพบตัวโบราณสถานอยู่ในเขตวัดโขลงสุวรรณคีรี

พิกัด N ๓.๔๘๖๓๘๘ E ๙๙.๘๓๕๗๔๖

เป็นโบราณสถานในยุคประวัติศาสตร์ สมัยทวารวดี

อายุทางโบราณคดี ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๖ / พ.ศ.๑๑๐๐-๑๖๐๐ / ๑๔๐๐-๙๐๐ BP

ลำดับก่อนการขุดแต่ง สสำรวจในปี พ.ศ.๒๕๐๐ พบว่าโบราณสถานแห่งนี้มีสภาพเป็นเนินดินขนาดใหญ่ที่สุด

พื้นที่กลางเนินโบราณสถานมีพระสงฆ์ขึ้นไปสร้างกุฏิครึ่งปูนครึ่งไม้ชั้นเดียวอยู่ โดยมีการก่อสร้างบันไดก่ออิฐถือปูน

เป็นทางขึ้นทางทิศเหนือ และโยรอบโบราณสถานก็มี กุฏิปลูกสร้างอีกหลายหลัง พื้นที่บนเนินและโดยรอบมีเศษอิฐ

และเศษปูนปั้นหักตกกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป กรมศิลปากรได้ทำการขุดแต่งโบราณสถานหมายเลข ๑๘

(วัดโขลงสุวรรณคีรี) เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๕ ถึงวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๖

สาระสำคัญของโบราณคดีแห่งนี้

โบราณสถานหมายเลข ๑๘ ดูแลรักษา โดยกรมศิลปากร

ได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๙ ตอนที่ ๙๗ วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๐๕

การระวางแนวเขต ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๙ ตอนที่ ๙๗ วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๐๕

พื้นที่โบราณสถานประมาณ ๖ ไร่ ๒ งาน ๗ ตารางวา

โบราณสถานหมายเลข ๑๘ ได้ขุดค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีหลายอย่าง ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ดินแดนราชบุรีแห่งนี้

เคยเป็นเมืองท่าที่เจริญรุ่งเรืองในยุคทวารวดี สถาปัตยกรรมในเมืองโบราณคูบัว ได้รับอิทธิพลทางด้านศิลปะจาก

ช่วงสมัยราชวงศ์ คุปตะ ประเทศอินเดีย และมีหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองในประเทศไทย

มามากกว่า ๑,๐๐๐ ปี ส่วนโบราณวัตถุสำคัญต่าง ๆ ที่ถูกขุดพบจากโบราณสถานแห่งนี้ ได้แก่ เศียรพระพุทธรูปสมัย

โบราณ เทวดาปูนปั้น เชิงเทียนสัมฤทธิ์ คนแคะรูปปั้น หินชนวนสีดำที่จารึกอยู่ด้านหลัง ด้านหน้าเป็นแม่พิมพ์

พระพุทธรูปปางสมาธิ คนโทแก้วหรือขวดน้ำหอม เต้าปูนสัมฤทธิ์ และอีกหลายอย่าง เก็บรักษาไว้ที่

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ราชบุรี และบางส่วนเก็บรักษาไว้ที่วัดโขลงสุวรรณคีรี

มีเรื่องเล่ากันว่า ถ้าจะให้หมู่บ้าน ณ แห่งนี้ร่มเย็นเป็นสุขฝนตกตามฤดูกาล ให้คนในหมู่บ้านช่วยกันทำความสะอาด

บริเวณรอบ ๆ โบราณสถาน แล้วพากันขึ้นนมัสการสักการบูชามิถุนายนวิสาขสมโภชน์ เวียนเทียน ต่อไปภายภาคหน้า

๕๐๐ ปี จะเป็นที่เจริญมาก จะเป็นวัดใหญ่ หมู่บ้านนี้จะเป็นเมืองใหญ่ อุดมสมบูรณ์ด้วยทุกอย่าง ในสมัยก่อนเคยมี

ชื่อเรียกว่า “สุวรรณภูมิ” ตั้งแต่อดีตเป็นเมืองสุวรรณภูมิเก่า ทรัพย์สินแผ่นดินยังมีที่วัดโขลงสุวรรณคีรีนี้ เป็นทองคำ

บ้าง เป็นเครื่องตกแต่งองค์ของราชเทวองค์แรกของแคว้นสุวรรณภูมิ ได้ตั้งปณิธานไว้ว่าผู้ที่มาช่วยทำนุบำรุง

พระพุทธรูป และซ่อมแซมก่อสร้างวัดนี้ จะมีแต่ความสุขความเจริญรุ่งเรืองและร่มเย็นเป็นสุขตลอดไป

โบราณสถานหมายเลข ๑๘ มีขนาดใหญ่ที่สุดในเมืองคูบัว มีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า สันนิษฐานว่าเป็นฐาน

ของวิหาร ด้านบนฐานวิหาชั้นล่างสุดก่อด้วยศิลาแลงฉาบปูน ผังด้านเหนือและใต้ของวิหารมีมุขขนาดเล็กยื่น

ออกมาด้านละ ๓ มุข ผังทางด้านตะวันตกซึ่งเป็นด้านหลังวิหารมีมุขเล็ก ยื่นออกมาตรงกลาง ฐานชั้น ๒ ก่อด้วยอิฐ

เป็นฐานบัวโค้ง ถัดขึ้นไปเป็นช่องซุ้มรูปสี่เหลี่ยมประดับปูนปั้น ชั้นต่อไปเป็นฐานหน้ากระดานรองรับซุ้ม

สี่เหลี่ยมผืนผ้าเพื่อขึ้นไปเป็นเสาประดับผนังรูปสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ระหว่างเสาเป็นซุ้ม ส่วยบนของฐานเป็นลาน

ประทักษิณขนาดใหญ่ มีฐานก่ออิฐยกพื้นสี่เหลี่ยมผืนผ้าด้านทิศตะวันตกทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของวิหาร

ห่างออกไปประมาณ ๙ เมตร มีฐานอาคารขนาดเล็กแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสลักษณะของฐานจะเป็นอิฐก่อเรียง

ซ้อนกัน ๓ ชั้น ถัดขึ้นไปเป็นซุ้มรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสโดยรอบด้านละ ๑๖ ซุ้ม มีร่องรอยการฉาบปูนสันนิษฐานว่าสร้าง

ขึ้นในสมัยหลัง ลักษณะเด่นของโบราณสถานนี้ก็คือเป็นโบราณสถานที่มีลักษณะใหญ่กว่าที่อื่น ๆ และอีกอย่างหนึ่งก็

คือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถขึ้นชมได้ง่ายเหมาะสำหรับพานักท่องเที่ยวมาเที่ยวชม และพานักเรียนและ

นักศึกษา มาศึกษาประวัติของโบราณสถานหมายเลข ๑๘ แห่งนี้

โบราณสถานหมายเลข 18 (วัดโขลงสุวรรณคีรี)

ชื่อแหล่ง : โบราณสถานหมายเลข 18

ที่ตั้ง : ตำบล คูบัว อำเภอ เมือง จังหวัด ราชบุรี

เส้นทางเข้าสู่แหล่ง : ออกจากจังหวัดราชบุรีไปตามทางหลวงหมายเลข 3339 (ราชบุรี-คูบัว) ระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร จะเข้าสู่ตัวเมืองคูบัวจากทางด้านทิศเหนือ โบราณสถานหมายเลข 18 ตั้งอยู่เกือบกึ่งกลางเมืองคูบัวในเขตวัดโขลงสุวรรณคีรี

สภาพภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อม :

สภาพภูมิศาสตร์ : ตัวเมืองโบราณคูบัวมีลักษณะเป็นเนินดินธรรมชาติ ตั้งอยู่สูงจากพื้นที่โดยรอบประมาณ 1-2 เมตร และอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 5 เมตร มีคูน้ำและคันดินล้อมรอบ 1 และ 2 ชั้นตามลำดับ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลาดสูงชันไปจนต่อเนื่องกับเนินเขาทางด้านทิศตะวันตก ส่วนอีกด้านหนึ่งเป็นที่ราบลาดลงสู่ทะเล

แหล่งน้ำ : ห้วยคูบัว มีต้นกำเนิดมาจากเทือกเขาทางด้านทิศตะวันตกอันเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาตะนาวศรี ไหลเข้าสู่เขตเมืองคูบัวทางด้านทิศเหนือแล้วออกไปทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ผ่านบ้านต้นพลับไปออกแม่น้ำอ้อมตรงบ้านท่าสนุ่นในปัจจุบัน

ห้วยชินสีห์ มีต้นกำเนิดมาจากเทือกเขาทางด้านตะวันตกเช่นเดียวกับลำห้วยคูบัว ไหลเข้าสู่ตัวเมืองทางด้านทิศตะวันตกทางตอนใต้ เมื่อเข้ามาในตัวเมืองแล้วได้ไหลแยกออกเป็นสองทาง คือ สายหนึ่งไหลตรงไปทางด้านทิศตะวันตกออกผ่านบ้านคอนแล้วไหลไปลงแม่น้ำอ้อม สายที่สองไหลย้อนขึ้นไปทางเหนือแล้ววกไปทางด้านตะวันออกรวมกับสายแรก แล้วจึงไหลไปลงแม่น้ำอ้อมบริเวณวัดใหม่เจริญธรรม ลำห้วยตอนที่ไหลออกจากคูเมืองนี้ชาวบ้านเรียกว่า “ ลองเวียงทุน ”

แม่น้ำอ้อม ไหลผ่านเขตตำบลเกาะศาลพระ แม่น้ำอ้อมนี้สันนิษฐานว่าเป็นทางน้ำสายเก่าของแม่น้ำแม่กลอง ซึ่งภายหลังเปลี่ยนแปลงทิศทางการเดินทำให้เกิดการตื่นเงิน แม่น้ำอ้อมอยู่ห่างจากเมืองคูบัวไปทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 2.7 กม. และห่างจากแม่น้ำแม่กลองประมาณ 9.1 กม.

ประวัติ : โบราณสถานหมายเลข 18 (วัดโขลงสุวรรณคีรี) เป็นโบราณสถานที่มีขนาดใหญ่ที่สุด ตั้งอยู่เกือบกึ่งกลางเมืองคูบัว กรมศิลปากร ดำเนินการสำรวจเมื่อปี พ.ศ. 2500 พบว่าเป็นเนินดินขนาดใหญ่มีความยาว 65.80 เมตร กว้างประมาณ 20-23 เมตร และสูง 7-8 เมตร พื้นที่กลางเนินโบราณสถานมีพระสงฆ์ขึ้นไป

สร้างกุฏิครึ่งปูนครึ่งไม้ชั้นเดียวอยู่ โดยมีการก่อสร้างบันไดก่ออิฐถือปูนเป็นทางขึ้นทางด้านทิศเหนือ และโดยรอบเนินโบราณสถานก็มีกุฏิสงฆ์ปลูกสร้างอยู่อีกหลายหลัง พื้นที่บนเนินและโดยรอบนั้นมีเศษอิฐ และเศษปูนปั้นหักตกกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป

กรมศิลปากร ได้มอบหมายให้ ว่าที่ร้อยตรี สมศักดิ์ รัตนกุล ภัณฑารักษ์ตรี แผนกพิพิธภัณฑสถานและโบราณสถานหัวเมือง กองโบราณคดี เป็นหัวหน้าโครงการฯ ดำเนินการขุดแต่งโบราณ

สถานเมืองคูบัว และได้ทำการขุดแต่งโบราณสถานหมายเลข 18 (วัดโฆลงสุวรรณคีรี) เมื่อวันที่ 23

กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2505 ถึงวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2506 ผลของการขุดแต่งพบโบราณวัตถุหลาย

ชนิด ได้แก่

1. เศียรเทวคาปูนปั้น
2. เจริญสัมฤทธิ์
3. ประติมากรรมปูนปั้นประดับอาคารรูปคนแคระ
4. เศษชิ้นส่วนของลวดลายปูนปั้นประดับอาคาร
5. แม่พิมพ์พระพุทธรูปปางสมาธิ ทำจากหินชนวนสีดํา ขนาดความยาว 13 เซนติเมตร มีอักษรจารึกอยู่ด้านหลัง
6. ผนังทาสีหรือขูดน้ำหอม จำนวน 1 ใบ สูง 5 เซนติเมตร
7. เศียรปูนสัมฤทธิ์ จำนวน 2 ชิ้น ความสูง 11.50 เซนติเมตร และ 12.00 เซนติเมตร

โบราณวัตถุที่พบส่วนใหญ่สามารถกำหนดอายุได้ว่าอยู่ในสมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 11-16) หลังจากนั้นได้มีการดำเนินการใดๆ เกี่ยวกับโบราณสถานหมายเลข 18 อีกจนกระทั่งปี พ.ศ.2537-2538 กรมศิลปากร ได้ทำการขุดแต่งศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมอีกครั้งหนึ่งและดำเนินการบูรณะตามแบบที่ได้ทำการศึกษาไว้

หลักฐานทางด้านโบราณคดี :

โบราณสถานหมายเลข 18 ลักษณะของโบราณสถานหมายเลข 18 (วัดโฆลงสุวรรณคีรี) เหลือเฉพาะส่วนฐานมีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดความกว้างตามแนวเหนือ-ใต้ 22.20 เมตร ความยาว

ตามแนวตะวันออก-ตะวันตก 43.50 เมตร และความสูง 5.5 เมตร โบราณสถานหันหน้าไปทางทิศตะวันออก มีบันไดทางขึ้นไปสู่ลานประทักษิณด้านบนยื่นยาวออกมาจากฐาน 23.4 เมตร ฐานโบราณสถานชั้นล่างสุดเป็นฐานสี่เหลี่ยมก่อด้วยศิลาแลงฉาบปูน สูงประมาณ 1.45 เมตร ผนังตามยาวของฐานโบราณสถานทางด้านเหนือและใต้จะมีมุขขนาดเล็กยื่นออกมาจำนวน 3 มุข โดยมุขที่อยู่ตรงกึ่งกลางด้านมีขนาดความกว้าง 10.55 เมตร ส่วนด้านข้างอีก 2 มุข มีขนาดความกว้าง 6.60 เมตร ฐานโบราณสถานด้านหลังทางด้านทิศตะวันตกมีมุขยื่นออกตรงกลางกึ่งกลางด้าน ขนาดความกว้าง 8.80 เมตร

เหนือฐานศิลาแลงขึ้นไปเป็นฐานชั้นที่สองก่อด้วยอิฐเป็นฐานบัวโค้ง ถัดขึ้นไปเป็นอิฐก่อเป็นช่องรูปสี่เหลี่ยมขนาดเล็กประดับปูนปั้นรูปบัวพันยักษ์ขึ้นไปจำนวน 3 ชั้น (สมศักดิ์ รัตนกุล , 2535 : 51) เหนือขึ้นไปเป็นฐานหน้ากระดานรองรับชัฏรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดเล็ก ถัดขึ้นไปเป็นฐานหน้ากระดานรองรับผนังซึ่งมีเสาประดับผนังรูปสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่แบ่งผนังออกเป็นช่องๆ ระหว่างช่องเสาประดับผนังปัจจุบันมีร่องรอยของกรอบชัฏจะนำขนาดเล็ก หลักฐานจากการขุดแต่งครั้งแรกที่ร้อยตรีสมศักดิ์ รัตนกุล ได้รายงานไว้ว่าลักษณะของชัฏจะนำที่พบนั้นเป็นจะนำชัฏยอดแหลม ซึ่งพบหลักฐานที่มีสภาพสมบูรณ์เพียงชัฏเดียว และเป็นข้อมูลที่สำคัญที่ทำให้ทราบได้ว่า ผนังของฐานโบราณสถานโดยรอบนั้นคงจะมีชัฏจะนำยอดแหลมตั้งสลับกับเสาประดับผนังโดยตลอด

ส่วนบนของฐานโบราณสถานเป็นลานประทักษิณขนาดใหญ่ ทางด้านตะวันตกมีฐานก่ออิฐยกพื้นเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดความกว้าง 7.5 เมตร ความยาว 12.5 เมตร และความสูง 1.5 เมตร

ฐานโบราณสถานรูปทรงสี่เหลี่ยม ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของโบราณหมายเลข 18 (วัดโฆลงสุวรรณคีรี) พบโบราณสถานขนาดเล็กมีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ก่อด้วยอิฐขนาดความยาวด้านละ 12.80 เมตร และความสูง 1.20 เมตร ฐานโบราณสถานนี้ตั้งอยู่ห่างจากโบราณสถานหมายเลข 18 ระยะทางประมาณ 9 เมตร ลักษณะของฐานโบราณสถานเป็นฐานสี่เหลี่ยมก่ออิฐเรียงซ้อนต่อกัน 3 ชั้น ต่อจากนั้นจึงก่อเป็นรูปชัฏสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาดเล็กเป็นช่องๆ โดยรอบด้านละ 16 ชัฏ มีร่องรอยของการฉาบปูน ข้อสังเกตคือ ระดับพื้นของฐานโบราณสถานขนาดเล็กนี้จะอยู่สูงกว่าระดับพื้นของโบราณสถานหมายเลข 18 และส่วนของฐานชั้นล่างสุดไม่มีการก่อด้วยศิลาแลงก่อน จึงทำให้สันนิษฐานได้ว่าโบราณสถานนี้อาจจะสร้างขึ้นในระยะหลัง

การกำหนดอายุสมัย : ทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 12-17)

การประกาศขึ้นทะเบียน : ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 79 ตอนที่ 97 วันที่ 30 ตุลาคม 2505

การระวางแนวเขต : ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 79 ตอนที่ 97 วันที่ 30 ตุลาคม 2505 เนื้อที่ 6 ไร่ 2 งาน 7 ตารางวา

รูปแบบของแหล่งโบราณคดี : ศาสนสถานในพุทธศาสนา

สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี

๒๒๗๕

เล่ม ๑๕ ตอนที่ ๕๑

ราชกิจจานุเบกษา

๓๐ ตุลาคม ๒๕๐๕

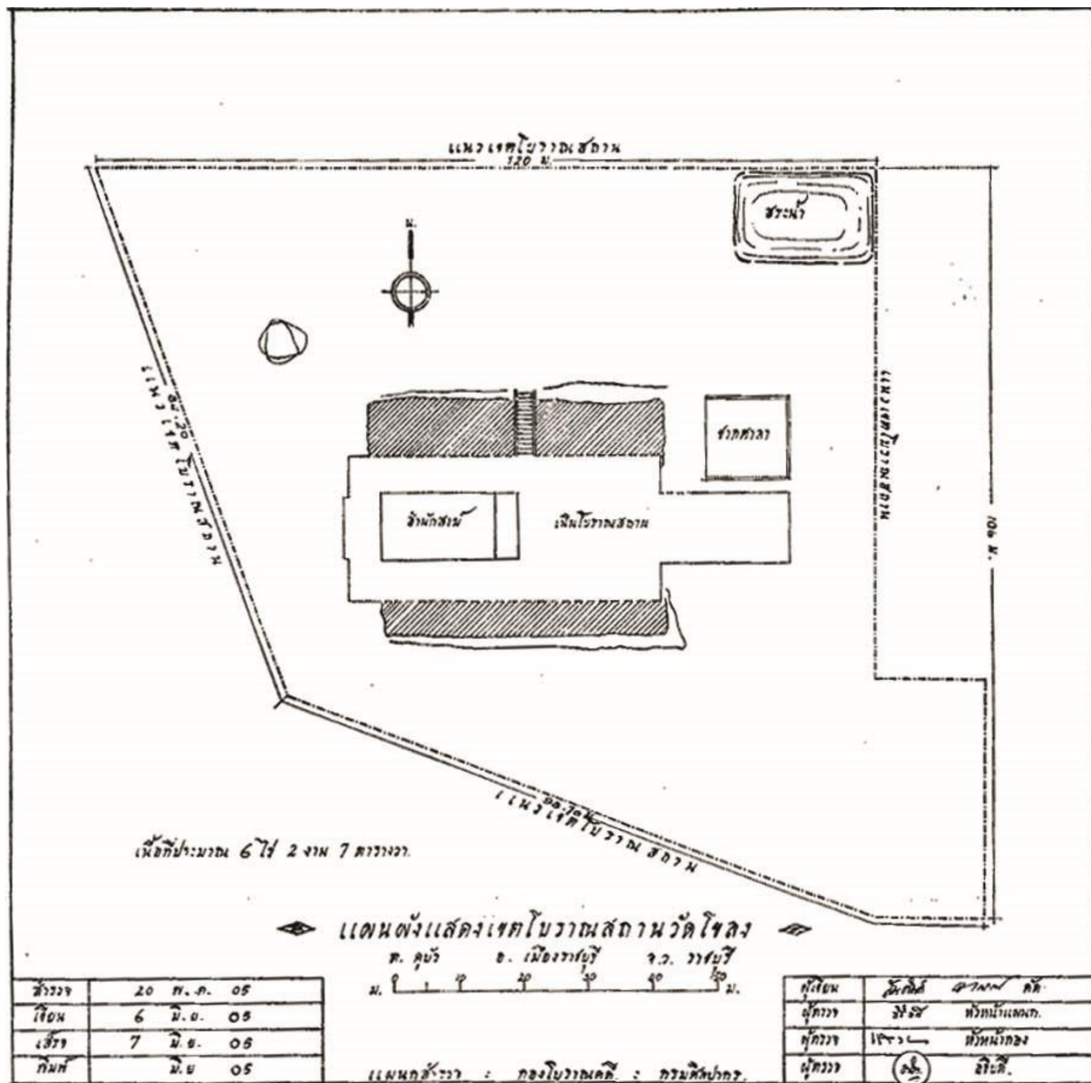
ประกาศกรมศิลปากร
เรื่อง ขึ้นทะเบียนโบราณสถาน

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑ แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน
โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔
กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนโบราณสถานวัดโฆลง ตำบลคูบัว อำเภอ-
เมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี พร้อมทั้งเขตที่ดินของโบราณสถานรวม
เนื้อที่ประมาณ ๖ ไร่ ๒ งาน ๑ ตารางวา โดยให้ถือว่าเป็นโบราณสถาน
ด้วย ตามแผนผังแนบท้ายประกาศนี้
จึงขอประกาศเพื่อทราบทั่วกัน

ประกาศ ณ วันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๐๕

ธนิต อยู่โพธิ์

อธิบดีกรมศิลปากร

ภาพประกอบ :

วัดโขลง โบราณสถานกลางเมืองคูบัว อ.เมือง จ.ราชบุรี

ส่วนฐานของอาคาร โบราณสถานมีการตกแต่งด้วยซุ้มสี่เหลี่ยมพื้นผ้า และเสาติดผนังขนาดใหญ่